

ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΓΕΛΛΟΥΣ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΕΞ ΑΜΟΡΓΟΥ

Υ Π Ο

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Εἰς χειρόγραφον τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀρ. 1684 Β', σ. 361 - 364) καταρτισθὲν ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Ἰωαννίδου τοῦ Ἀμοργίνου¹ περὶ τὸ ἔτος 1858, εὔρηται ἐξορκισμοὶ τῆς Γελλοῦς, ἀντιγραφέντες «ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου τῆς μονῆς Ἀμοργοῦ»², καλουμένου «Διαβαστάριον», καὶ ἐξ ἑτέρου «ἀρχαίου χειρογράφου», ὡς ὁ ἴδιος ὁ Ἰωαννίδης σημειοῖ.

Περιελθὼν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1963 τὴν Ἀμοργὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ συγκεντρώσεως λαογραφικῆς ὕλης καὶ μελέτης γενικώτερον τῶν λαϊκῶν πολιτιστικῶν στοιχείων τῆς νήσου³ ἀντέγραψα ἐκ δύο χειρογράφων ἀνηκόντων εἰς τοὺς ἑφημερίους τῶν χωρίων Θολαρίων καὶ Βρούτση ἰσαριθμούς ἐξορκισμούς ἢ εὐχάς, ὡς ἀποκαλοῦνται, τῆς Γελλοῦς. Ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα ταῦτα, κυρίως εἰπεῖν πρόκειται περὶ μικρῶν τετραδίων, εἶναι γεγραμμένα ὑπὸ προγενεστέρων ἀμαθῶν προφανῶς ἑφημερίων⁴, ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς γραμματικῶν σφαλμάτων καὶ παρανοήσεων, οἱ δ' ἐν αὐτοῖς ἐξορκισμοὶ ἔχουν σχέσιν πρὸς τοὺς τῶν χειρογράφων, ἅτινα ὁ Ἰωαννίδης εἶδεν, ὡς δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τις εὐκόλως ἐξ ἀπλῆς παραβολῆς

¹ Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς γενικῶς ἰδὲ Ἀντωνίου Γ. Πετσostάκη, Ἑμμανουὴλ Ἰωαννίδης (1823 - 1906), Ἐπετ. Ἐτ. Κυκλ. Μελετῶν, τόμ. Β' (1962), σ. 693 - 711. Περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν χειρογράφων συλλογῶν αὐτοῦ, ἀποκειμένων νῦν ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχείῳ, ἰδὲ Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Ἀμοργόν, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. ΙΕ' - ΙΣΤ' (1962 - 63), ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 341 - 342.

² Πρόκειται περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ περιφήμου ἀρχαίας μονῆς τῆς ἐπιλεγομένης Χοζοβιωτίσσης, ἰδρυθείσης κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ φυλάσσονται σπουδαῖαι σημασίας κώδικες.

³ Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐπραγματοποιήθη διὰ λογαριασμόν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ κατ' αὐτὴν συγκεντρωθὲν καὶ καταγραφὴν ὕλικόν κατετέθη ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὑπ' αὔξ. ἀρ. 2764 (ἰδὲ καὶ τὴν σχετικὴν ἐκθεσίμ μου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 338 - 350).

⁴ Ὁ ἱερεὺς Θολαρίων «τὸ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ ἄλλον ἱερέα πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Τώρα ἔχει 20 χρόνια νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ», με ἐπληροφόρησεν. Ὁ δ' ἑφημέριος Βρούτση τὸ ἔλαβεν ἐκ τοῦ πάππου του ἱερέως Μιχαὴλ Γαβαλά, τελευτήσαντος τὸ 1927, ὅστις πάλιν τὸ εἶχεν ἀντιγράψαι ἐκ χειρογράφου προγενεστέρου αὐτοῦ γέροντος ἱερέως. Πληροφορητριά μου ἐξ

τῶν κειμένων. Ὡς φαίνεται, καὶ οἱ ἐξορκισμοὶ οὗτοι ἀπέφρυσαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωαννίδου ἀναφερομένων χειρογράφων τῆς μνημονευθείσης μονῆς Χοζοβιωτίσης, ἐχρησιμοποιοῦντο δ' ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Ἄμοργου παραδιδόμενοι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἢ ἀντιγραφόμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρεϊσφρησις τῶν σφαλμάτων καὶ παρανοήσεων. Τὰ κείμενα τῶν ἐξορκισμῶν (οἱ ἰδικοί μου ἐξορκισμοὶ δηλοῦνται ἐφεξῆς συντομίας χάριν ὁ μὲν ἐκ Θολαρίων διὰ τοῦ Θολ.¹, ὁ δὲ ἐκ Βρούτση διὰ τοῦ Βρ.²) ἔχουν ὡς ἐξῆς³.

Α'.

Εὐχὴ καὶ ἐξορκισμὸς εἰς τὴν μαρὰν καὶ ἀκάθαρτον Γιαλλοῦν⁴

Ὡς ἐξήρχετο⁵ ὁ ἀρχάγγελος⁶ Μιχαὴλ ἐκ τῶν οὐρανῶν⁷ ἀπήντησεν αὐτῷ ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος Γυλοῦ⁸ ὁ δὲ ἀρχάγγελος ἰδὼν αὐτήν, ἀφείς τὴν ὁδὸν ἦν ἔμελλε πορεύεσθαι (ἐξ)έστη τοῦ δρᾶν αὐτήν. Ὑπῆρχεν δλη ἡγρωμένη⁹ ὡς ἄγριον καὶ πονηρὸν θηρίον, ὅφεις δὲ ὑπῆρχον γύρωθεν τοῦ σώματος αὐτῆς καὶ ἐπὶ τὸν λαιμὸν αὐτῆς ἔχιδινα, φοβερά ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, κόπρος καὶ δυσωδία ἔρρεον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς. Ὀλη ὑπῆρχε πῦρ, οἱ μυκτῆρες αὐτῆς πίσσαν ἐξέχεαν⁹, τὸ στόμα αὐτῆς ὥσπερ τάφος ἀνεωγμένος, ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἐξεχεῖτο ἔξω τοῦ στόματος αὐτῆς σπιθαμὴν μίαν, ἡ ἰδία φαρυμάκι ὑπῆρχε γεμάτη, οἱ ὀδόντες αὐτῆς μεγάλοι ὥσπερ λέοντος, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὑπῆρχον ἕως τὴν πτέρναν, οἱ ὄνυχες τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν

ἄλλου ἐκ Θολαρίων μου ἀνεκοίωσεν, ὅτι καὶ ὁ ἱερεὺς πατήρ της κατεῖχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρόμοιόν τι χειροῦγραφον «γιαλλουδοχάρτι» καὶ ὅτι πολλὰ εἶχεν εἰς αὐτὴν περὶ «Γιαλλοῦδων» διηγηθῆ (Λ. Α. χειρ. ἀρ. 2746, σ. 194).

¹ Λ. Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 186 - 193.

² Λ. Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 440 - 444.

³ Διορθοῦνται κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ἐμφανῆ ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

⁴ «Ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου τῆς μονῆς Ἄμοργου καλουμένου «Διαβαστάριον», οὗτινος πίνακα τῶν περιεχομένων ἰδὲ ἐν τοῖς Μοναστηριακοῖς, ἐν τῇ Ἀναγραφῇ τῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ.»

Αἱ ἀκολουθοῦσαι «διάφοροι γραφαὶ ἐξ ἑτέρου ἀρχ. χειρογρ. ἐν τῷ αὐτῷ ἐξορκισμῷ», ὡς χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ ἀντιγράφαντος τοὺς ἐξορκισμοὺς Ἰωαννίδου, παρατίθενται κατωτέρω, ὡς αὐταὶ εὐρίσκονται ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου αἰ ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 26 (σ. 42) ἐντὸς ἀγγυλῶν γραφαὶ σημειοῦνται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωαννίδου ὑπεράνω τῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων τοῦ κειμένου τῶν ἐξορκισμῶν.

⁵ κατήρχετο ⁶ ἀρχιστράτηγος ⁷ μετὰ πλήθους στρατιᾶς ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ⁸ ἠκολούθουν δὲ αὐτῇ ἀναρίθμητοι δαίμονες ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης ⁹ καὶ καπνὸς ἀνέθρωςκεν ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς.

αυτῆς μεγάλοι ὥσπερ ὄργανον μίαν¹, καὶ ἐν τῇ μέσῃ αὐτῆς οἱ μαστοὶ ἐκρέμαντο. Ὁλη ἐπῆρχεν ὡς² φαντασία διαβολικῆ, ὄλη φόβος καὶ τρόμος δαιμονικός. — Ταῦτα ἰδὼν Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος λαβὼν αὐτὴν ἐκ τῶν δεξιῶν αὐτῆς πλοκάμων ἐβασάνιζεν αὐτὴν ἀνηλεῶς καὶ ἀπόνως, ὥστε ποντίσαι αὐτὴν ἐν τῷ βάθει τοῦ Ταρτάρου, ὅπου ἡ καθέδρα αὐτῆς ἐστι. — Τότε ἰδοῦσα ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος³ τὴν βάσανον, λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ τοῦ ἀφειθῆναι⁴ αὐτὴν, καὶ μὰ τὸν τρίφωτον Θεὸν οὐ μὴ ἀδικήσω ποτὲ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα). Λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος: Παμμίαρον καὶ ἀκάθαρτον καὶ ἐβδελυγμένον γύναιον «ποῦ πορεῖν καὶ ποῦ ἀπέρχη;»⁵ Λέγει αὐτὴ πρὸς τὸν ἀρχάγγελον: Ἐγὼ ὑπάγω εἰς τὸν κόσμον⁶ καὶ φαίνομαι⁷ ὡς ὄφεις, ὡς δράκων, ὡς νυκτερίδα, ὡς ποντικός, ὡς μυῖα πετωμένη⁸, ἐγὼ ποιῶ τὸν Βραχγᾶν⁹, ἐγὼ νεωτέρας γυναικας φύχω¹⁰ καὶ μαραίνω καὶ τὸ γάλα των ξηραίνω¹¹, ἐγὼ ἔχω χεῖρα¹² σιδηρᾶν καὶ σύρω τὰ νήπια ἐκ τῆς κοίτης, καὶ πνίγω αὐτοὺς καὶ τελεντιῶσι, ἐγὼ καθαίρω ἐπίσκοπον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐγὼ σκορπίζω τὸν οἶτον¹³ ἐκ τοῦ ἄλωνος καὶ κοινοριὸν αὐτὸν ποιῶ, ἐγὼ ποιῶ χώρισιν ἀνδρογύνων¹⁴ καὶ ταῦρον ἀπὸ ἀγέλην ἐξεκερατίζω¹⁵, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακὴν ἐργασίαν¹⁶ ποιῶ εἰς τὸν κόσμον. — Ταῦτα ἀκούσας Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἐβούλετο ρῆναι αὐτὴν εἰς τὸ χάος τῆς γῆς. Ἡ δὲ ἰδοῦσα λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ: «ἄφες με, ἄγιε ἄγγελε τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ, καὶ μὰ τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν χάριν τῶν ἁγίων μαρτύρων Σισιῖου καὶ Ἰσιδώρου¹⁷ καὶ τῆς ἁγίας Μαρίας¹⁸ οὐ μὴποτε ἐπανακάψω εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἀδικήσω τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) καὶ ἔὰν ἀφήσης με, ἄγιε ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, εἶπω σοι¹⁹ πάντα τὰ ὀνόματά μου. — Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἀρχάγγελος: Λέγε ταῦτα, ἐβδελυγμένον καὶ ἀκάθαρτον γύναιον²⁰ καὶ εὐθὺς λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ τὸ α', ὄνομα καλοῦμαι Γυλοῦ²¹ τὸ β', Ἀμορφοῦ²² τὸ γ', Ἀκεντροφοῦ²³ τὸ δ', Παιδοπνιγοῦ²⁴ τὸ ε', Χαρχαρίστρα²⁵ τὸ σί, Μανταζαρέα²⁶ τὸ ζ, Ἀβυζοῦ²⁷ τὸ η', Ὀρχήστρα²⁸ τὸ θ', Ἀναφαρδαλέα²⁹ τὸ ἰ, Παραφουκραστοῦ τὸ ια', Μεθύστρα³⁰ τὸ ιβ', Μιαρὰ³¹ καὶ τὸ

¹ ὡς δρέπανα ² ἐν ³ ἢ ⁴ Γαλλοῦ, ἡ μήτηρ τῶν παθημάτων ⁵ ἀφῆσαι ⁶ καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ Γαλλοῦ λέγει πρὸς τὸν ἀρχ. εἶμαι ἢ Ἀβυζοῦ ἐκ τῶν 72¹ παθημάτων τῶν ἀνθρώπων ⁷ καὶ εἰσερχομαι εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀνθρώπων ⁸ ὡς ἐρπετόν, ὡς τετραπόδον ⁹ καὶ πολυειδῶς μεταμορφουμένη ¹⁰ Βραχγᾶν [Βαρυγᾶν] ¹¹ ψήνω ¹² καὶ παρθένους ἀμιάντους φθειρῶ ¹³ χεῖρας ¹⁴ καρπὸν ¹⁵ μαραίνω καὶ θολώνω τοὺς ὀφθαλμοὺς ¹⁶ ἀφανίζω, ἐγὼ σκορπίζω τὰς οἰκίας ὡς φύλλα εἰς τὰ ὄρη, ἐγὼ ἀγριοῖω τὴν θάλασσαν εἰς τὸ καταποντίσαι τὰ πλοῖα ¹⁷ ἐνέργειαν ¹⁸ Εὐνησίον καὶ Σινηδόρον (Νισηδόρον) καὶ Κυπριανοῦ ¹⁹ καὶ τῆς ὑπεραγ. Λεοποιήσης ἡμῶν Θεοτόκου ²⁰ τὰ δώδεκα ἡμῶν (τὰ εἴκοσι καὶ ἡμισυ ὀνόματά μου) ²¹ μὴ σε κακὴν κακῶς βασανίσω ²² Γαλλοῦ ²³ Ἀκεντροφοῦ, Ἀκεντροφοῦ, Ἀβυζοῦ ²⁴ Καρχοῦ ²⁵ Παταζαρέα, Παντεξηρία ²⁶ Αἰγυπτιανὴ ²⁷ Βρεφοπνικτρα [Αναφαρδαλέα] ²⁸ Ἀδικία. ²⁹ τὸ ιγ', Δαρδαλοῦσα³⁰ τὸ ιδ', Μορφοῦσα³¹ τὸ ιε', Αὐολαδοῦσα τὸ ις,

ἤμουν Πετωμένη. Ταῦτά εἰσι τὰ ὀνόματά μου, ἃ εἶπον σοι, καὶ ὅστις γράψῃ αὐτὰ εἰς φυλακῆριον, οὐ μὴ ἀδικήσω αὐτόν¹. Λοιπόν, ἀρχάγγελε τοῦ Θεοῦ Μιχαήλ, ἀπόλυσον με καὶ θέλω διάγειν² εἰς ὄρη ἀδιάβατα, μὰ τὸν ὄρκον³ ὃν ὤμοσά σοι. Τότε ἰδὼν αὐτὴν καὶ ἀκούσας ταῦτα, διὰ τοὺς φρικτοὺς ὄρκους αὐτῆς ἀπέλυσεν αὐτὴν χωρὶς βάσανον· ἀλλ' ὥμοσεν αὐτῷ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ ποτε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (δεῖνος) καὶ εἰς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, τὰ ἔσωθεν καὶ τὰ ἔξωθεν, καὶ οὐ μὴ βλάβῃ αὐτόν⁴ ἀσθένεια, οὔτε λοιμική, οὔτε ρίγος, οὔτε ἄλλη ἀσθένεια καὶ οὐ μὴ βλάβῃ οὐδένα ἐκ τῶν ἐτέρων ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἀδελφάς, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ, ἀλλὰ φεύξομαι ἀπ' αὐτοῦ⁵ διὰ τοῦ σημείου τοῦ Τιμίου Στανροῦ τοῦ Χριστοῦ. — ὦ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

B'.

¹Εξορκισμὸς β' ἐκ τοῦ αὐτοῦ Διαβασταρίου τῆς Μονῆς.

Ὡς ἐπεριπατεῖ ἡ Διαβολοτριβολουσα, τὸ σατανικὸν θηρίον, ὑπήντησεν αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ καὶ λέγει αὐτῇ, «Ποῦ ὑπάγεις, Διαβολοτριοδοῦσα, τοῦ σατανᾶ τὸ θηρίον; Λέγει αὐτῷ ὑπάγω νὰ εὔρω νήπιον εἰς τῆς μητρὸς του τὸν κόλπον, τζινιὰν νὰ τοῦ δώσω, καὶ τὸ στόμα του ἀφρὸν νὰ γεμίσω, καὶ τὰ ὀμμάτιά του ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω νὰ γυρίσω, καὶ τὰ χέρια του κατσούνια νὰ κάμω. — Λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος· ὀρκίζω σε κατὰ τῆς κορυφῆς τοῦ δεδοξαμένου φοβεροῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξ οὗ ἐκπορεύονται Δυνάμεις, Ἀρχαί, Ἐξουσίαι, Θρόνοι, Κυριότητες καὶ πάντα τὰ ἅγια τάγματα, τροχοὶ πύρινοι καὶ υπεράνω τῶν τροχῶν τὰ πολυόματα Χερουβιμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ, κράζοντα καὶ λέγοντα ἅγιος, ἅγιος κλπ.

Γ'.

¹Εξορκισμὸς γ' ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου*.

¹Επὶ τῆς βασιλείας Αὐρηλιανῶ (:) τοῦ ὑπάτου βασιλέως γυνὴ τις οὔσα θεοσεβῆς, ὀνόματι Μελιτινή, ἐν χώρῃ τῇ Αὐσίτιδι, ἔσχεν ἄνδρα ὀνόματι Θεόδουλον εὐσεβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεόν, ἐποίησε δὲ μετὰ τῆς Μελιτινῆς, γυναικὸς αὐτοῦ

Σωματοῦσα· τὸ ιζ', Σαββατοῦσα· τὸ ιη', Ροφοῦσα· τὸ ιθ', ;, τὸ κ', Βηματοῦσα ¹ ποτε ² διαβῶ ³ τοὺς ὄρκους ⁴ ποτε ⁵ μίλια μ'.

* Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κλπ. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος μέχρι τέλους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Πάσχα. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

τέκνα ἕξ· καὶ μαθοῦσα ἡ μιὰ στρίγλα Γαλλοῦ ἢ Ἀναδαρδαλέα, ὑπῆγε καὶ ἀπέκτεινε καὶ τὰ ἕξ τέκνα αὐτῆς· ὕστερον δὲ ἐποίησε παιδίον ἄρσεν καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀβγουζῆν καὶ ἐπῆρε τὸ παιδίον καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ οἶκον χαλκοῦν καὶ ἐμολύβδισεν αὐτὸν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ἡ Μελιτινὴ μετὰ δώδεκα θεραπεινίδων καὶ εἶχε μεγάλην παρηγορίαν. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ Σισιανὸς καὶ Σισίνιος καὶ Σισινίδωρος, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ τῆς Μελιτινῆς ἐδιάβησαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ἐρχόμενοι ἀπὸ τοῦ φουσατοῦ ἀπὸ Ἀραβίας, στρατευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀδγάρου τοῦ βασιλέως καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν Μελιτινῆς ὥρα μεσονυκτίου καὶ ἔκραζαν λέγοντες, «ἄνοιξον ἡμῖν, ἀδελφὴ Μελιτινῆ, ἵνα εἰσέλθωμεν ἐν τῷ οἴκῳ σου. — Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν· οὐ δύναμαι ἀνοίξαι ὑμῖν, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, διὰ τὴν μιὰν στρίγλαν Γαλλοῦν. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἐπέμειναν λέγοντες, ἄνοιξον ἡμῖν, ἵνα ἀναπανθῶμεν ἐν τῷ οἴκῳ σου· καὶ ἀνοίξασα αὐτῶν εἰσῆλθεν ἡ μιὰ Γαλλοῦ, καὶ ἔγινε κοριοστὸς καὶ ἠκολούθησε τῶν ἁγίων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πύργον καὶ τὸ μεσονύκτιον ἔπνιξε τὸ νέον μειράκιον τὸν Ἀβγουζῆν, καὶ τὸ πρῶτ' ἀναστᾶσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εὔρε τὸ παιδίον νεκρὸν καὶ ἠρξάτο θρηνεῖν καὶ ὀλοφυρομένη μετὰ κλανθμοῦ ἔλεγεν, οὐαί, οὐαί, Σισίνιε, Σισιανὲ καὶ Σινίδωρε, τί ἐποίησατέ μοι καὶ ἔπνιξε τὸν νιόν μου ἡ ἀκάθαρτος στρίγλα; Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πτεροχαλινώσαντες τοὺς ἵππους αὐτῶν ἔδραμον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐδίωκον αὐτήν καὶ ἐπῆντησαν τὴν πτελέαν καὶ ἠρώτησαν αὐτήν. «Μήπως εἶδες τὴν ἀκάθαρτον στρίγλαν; καὶ εἶπεν· ὄχι, ψευδομένη, καὶ ἐκαταράσθησαν αὐτῇ λέγοντες, οὐδέποτε ἀνθήσῃ». Εἶτα δ' ἀπῆντησαν τὴν ἐλαίαν καὶ ἠρώτησαν, μήπως εἶδε τὴν ἀκάθαρτον Γαλλοῦν, ἡ δὲ ἐλαία εἶπε ἀληθεύουσα, τώρα ἐπέρασεν ἐντεῦθεν, καὶ ἠδύχηθησαν αὐτῇ λέγοντες, εὐλογημένη γὰρ εἶσαι καὶ ἀπὸ τὸν καρπὸν σου γὰρ χρῶνται τὰ κανδήλια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπῆντησαν τὴν βάτον καὶ ἠρώτησαν αὐτήν καὶ εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἠδύχηθησαν αὐτῇ λέγοντες· νῦν ἀνθήσῃ καὶ γὰρ καρποφορήσῃ καὶ ἡ κορυφὴ σου ρίζαν γὰρ φέρῃ. — Ἰδοῦσα δὲ ἡ μιὰ τὸ παράδοξον θαῦμα ἔγινε στρούθιον καὶ ἐπετάχθη εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Σισίνιος ὥσπερ ἰέραξ αὐτήν κατέλαβεν, ἡ δὲ μιὰ ἰχθύς ἐγένετο, ὁ δὲ ἅγιος Σισίνιος ἔβαλεν ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔλαβεν αὐτήν, ἡ δὲ μιὰ ἐγένετο τρίχα καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὸν πώγωνα τοῦ Βασιλέως, οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ λέγουσι τῷ Βασιλεῖ, Δέσποτα Βασιλεῦ, δὸς ἡμῖν μίαν τρίχα τοῦ πώγωνός σου καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη, λάβετε, ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, ὅσας θέλετε· καὶ ἀπλώσας ὁ ἅγιος Σισίνιος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀνέσπασε μίαν τρίχα, καὶ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐξέστη, οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ τῷ Βασιλεῖ λέγουσιν, αὕτη ἐστὶν ἡ μιὰ Γαλλοῦ ἢ Ἀναδαρδαλέα ἡ λεγομένη στρίγλα, ἡ ἀποκτείνουσα τὰ βρέφη τῶν ἀνθρώπων. Τότε οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἔτυπτον αὐτήν μὲ ράβδον σιδηρᾶν λέγοντες αὐτῇ· Ἀπόδος μιὰ τὰ τέκνα τῆς Μελιτινῆς, καὶ τὸ νέον μειράκιον τὸν

Αὐγουζῆν ἢ δὲ μιὰρὰ λέγει πρὸς αὐτούς· ἐὰν δύνασθε σεῖς νὰ ἀντλήσητε τὸ μητρικὸν γάλα εἰς τὰς παλάμας σας, δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ δώσω τὰ τέκνα τῆς Μελιτινῆς. Οἱ δὲ ἄγιοι προσενξάμενοι πρὸς τὸν Θεὸν ἀνέβλυσαν τὸ μητρικὸν γάλα εἰς τὰς παλάμας αὐτῶν. — Ἰδοῦσα δὲ ἡ μιὰρὰ τὸ παράδοξον θαῦμα ἠγκαλίασε τὰ τέκνα τῆς Μελιτινῆς καὶ πάλιν ἐβασάνιζαν αὐτήν· ἡ δὲ μιὰρὰ λέγει πρὸς αὐτούς. Μὴ μὲ βασανίζετε, ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, καὶ μὰ τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ κρατήσαντός με εἰς Ναζαρέτ τῇ πόλει, ὅταν τὸν Χριστὸν ἠβουλήθην ἀποκτεῖναι, καὶ νὰ ὁμολογήσω τὰ ὀνόματά μου, καὶ ὅποιος τὰ ἔχει γραμμένα, οὐ μὴ εἰσέλθω εἰς αὐτόν, οὔτε εἰς τὸν οἶκον του, ἀλλὰ φεύξομαι ἀπ' αὐτοῦ μίλια ἰε', καὶ νὰ μὴ ἀδικήσω οὔτε μικρόν, οὔτε μέγα, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ, οὔτε ζῶον τετράποδον. Τότε οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ λέγουσιν αὐτῇ· δεῖξον, μιὰρὰ, τὰ ὀνόματά σου, ἡ δὲ μιὰρὰ ἀρξαμένη λέγει· τὸ πρῶτον μου ὄνομα καλοῦμαι Γιαλλοῦ, τὸ β', Βηματοῦ, τὸ γ', Παταξαρία, τὸ δ', Ἀρματό, τὸ ε', Καλαπτοῦσα· τὸ σί', Δαλιδοῦσα, τὸ ζ', Πετοῦσα, τὸ η', Φωτοῦσα· τὸ θ', Χαροῦσα· τὸ ι', Μηρατοῦσα, τὸ ια', Λογιτον· τὸ ιβ', Στριγλά· τὸ ιγ', Λαρθαλοῦσα καὶ ζῳδιον περωιόν· τὸ ιδ', Μορφοῦ· τὸ ιε', Σεληνητό· τὸ ισί', Σαλματοῦσα· τὸ ιζ', Παιδοπνίκρια· τὸ ιη', Σαββατοῦσα· τὸ ιθ', Ρουροῦσα· τὸ κ', Βηματοῦσα. Ταῦτα τὰ ὀνόματα ἔχω καὶ ὅστις τὰ ἔχει γραμμένα οὐ μὴ εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν του οὐδέποτε εἰς τὸν αἰῶνα.

Δ'.

Χειρ. Θεοῦ. *Εὐχὴ εἰς τὴν μιὰρὰν Αἰγιαλοῦν.*

Πρῶτον ποιήσον ἁγιασμόν καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς 1ης Φεβρουαρίου.

* Ἀκολουθεῖ τὸ Εὐαγγέλιον (Λουκ. 10, 19 - 21).

* Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

* Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν... ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσεως ἐδόθη ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.

Τὰ εἰρηνικά.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

* Ὁρκίζω ὡς δαιμόνιον ἀκάθαρτον εἰς τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ λείψης ἀπὸ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) ἀπὸ τὰ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Καὶ μὴ βλάβῃ αὐτὸν ἀσθένεια οὔτε λοιμικὴ οὔτε ρίγος οὔτε ἄλλη ἀσθένεια καὶ βλάβῃς καὶ ἐτέρους ἀδελφούς ἀλλὰ φεύγε ἀπ' αὐτοῦ διὰ τὸ σημεῖον † τοῦ Σταυροῦ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐορκίζω σε πνεῦμα πονηρὸν τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ. Ἐορκίζω σε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Δεσπότη ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐορκίζω σε Πνεῦμα ἄλαλον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Δεσπότη, ἵνα ἀπέλθῃς εἰς τὰ ἄγρια ὄρη ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν. Ὡς ἐξήρχετο ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπλήτησεν αὐτὸν ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος Αἰγιαλοῦ. Ὁ δὲ Ἀρχάγγελος ἰδὼν αὐτήν, κλπ.

Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου παραλείπεται ὡς οὐσα ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ Α' ἐξορκισμοῦ (σ. 41 - 43). Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ἐξορκισμοῦ Α' ἀκολουθοῦν ἐν τῷ Θολ. τὰ ἐξῆς:

Κε πάντων τῶν Ἁγίων καὶ τῆς Θεοτόκου τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν καὶ ἐλέησον ἡμᾶς ὡς μόνος οἰκτίρμων.

Ἐορκίζω ὑμᾶς τὰ μαρὰ ἐναέρια ἐννεακόσια ἐνενήκοντα πνεύματα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Σολομῶντος τὰ ὀρκώσαντα, ὅποιαν ὥραν ἀκούσητε τὸ ὄνομα τοῦ Κου Σαβαώθ, νὰ φεύγετε, ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομῶν λαβὼν σοφίαν παρὰ Θεοῦ ἔκλεισεν τὰ μαρὰ πνεύματα εἰς χαρκὰ ὑδρίας.

Ἐορκίζω ὑμᾶς κατὰ τὴν στρεφομένην ρομφαίαν νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ τὸν (δ.τ. Θ.δ.) ἀπὸ κεφαλῆς, ἀπὸ ἐγκεφάλου, ἀπὸ κρανίου, ἀπὸ μετώπου, ἀπὸ ἀκοῆς, ἀπὸ αἵματος, ἀπὸ μελιγκῶν, ἀπὸ ὀδόντων, ἀπὸ στομάχου, ἀπὸ καρδίας, ἀπὸ ὀφθαλμῶν, ἢ μητρομανίας ὀμφαλῶν ἢ νεφρῶν ἢ ἀπὸ φλέγμονος σαρκός, γονάτων, ἀπὸ τριχῶν ποδῶν καὶ πάντων τῶν μελῶν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἐορκίζω σε εἰς τὸν Μιχαήλ Ἀρχάγγελον καὶ εἰς τοὺς λειτουργοῦντας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κράζοντας καὶ λέγοντας. Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαβαώθ. Ἐορκίζω σε εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ τὸν ψάλλοντα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὸ Ἀλληλούϊα. Ἐορκίζω σε κατὰ τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἐπιτασώματος φρέατος, ἵνα ἐξέλθῃτε ἀπὸ τὸν (δ.τ. Θ.δ.) εἰ δὲ καὶ παρακούσητε τοὺς λόγους τούτους, ἔσσι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ ἀποστεῖλαι Ἅγγελον ἀπότομον, ἵνα βασανίσῃ ὑμᾶς εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην.

Ἐορκίζω σε φραγκαλιά, πολύμορφε ἢ ἀπερχομένη εἰς τὰ βρέφη. Ἐορκίζω σε εἰς τὸ ὄνομα τῶν τεσσάρων ἀρχαγγέλων Μιχαήλ, Γαβριήλ, Οὐραήλ καὶ Ραφαήλ. Ἐορκίζω σε τὴν Γαλλοῦν καὶ πᾶν ἄλλο ἀκάθαρτον πνεῦμα, ἀρσενικὸν ἢ θηλυκὸν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὃν τρέμουνσι Ἅγγελοι καὶ φρίττουσιν οὐρανοί, δειλιῶσιν ὄρη καὶ βουνοί, ἀπόστητε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τᾶδε. Δι' ἐνθῶν καὶ δεήσεων τῶν ἐν Ἁγίοις πατέρων ἡμῶν Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, Σπυρίδωνος τοῦ

Θανατουργοῦ, Ἐλευθερίου ἐπισκόπου, τῶν ἐν Ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Ἰγναντίου τοῦ Θεοφόρου, Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, Σιλβέστρου πάπα Ρώμης, Γρηγορίου τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, Γρηγορίου Ἀκραγαντίνου, Βλασίου, Κυπριανοῦ, Λιονυσίου, Ἱεροθέου, Μεθοδίου, Φωτίου, Παταπίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, ὧν ταῖς αὐτῶν δεήσεις καὶ ἰκεσίας τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων. Ἀμήν.

Πρεσβείας Κύριε τῶν Ἁγίων γυναικῶν καὶ παρθένων μαρτύρων καὶ ὁσίων Θέκλας τῆς πρωτομάρτυρος, Αἰκατερίνης πανευφήμου καὶ παρθενομάρτυρος Παρασκευῆς, τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Εὐπραξίας. Πελαγίας, Ματρῶνης, Εἰρήνης, Θεοδώρας καὶ Βαρβάρας τῆς Ἰαματικῆς, τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῆς πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, Μηροδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας, Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος, Πουργαριᾶς Φωτοδότιδος φωτός, Θεοφανοῦς, Εὐδοξίας τῆς Βασιλίσης. Ταῖς αὐτῶν δεήσεις καὶ ἰκεσίας ρῦσαι τὸν (Δ.τ.) ἀπὸ πάσης βλάβης τοῦ ἀντικειμένου, ἀπὸ δαιμονίου μεσημβρινοῦ ἀπὸ φαντασμάτων πονηρῶν, ἵνα δοξάζῃ καὶ ὑμνῇ τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ε΄.

Τὸ κείμενον τοῦ χειρ. Βρ. ἄρχεται: «Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀδρηλιανοῦ...» καὶ συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὸ παρατεθὲν ὡς ἄνω Β΄ τοῦ Ἰωαννίδου μὲ διαφορὰς τινὰς οὐχὶ πάντοτε σημαντικὰς. Ἐκ τούτων ἄξιοι σημειώσεως εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἀντὶ τοῦ παρὰ Ἰωαννίδη β΄ ὀνόματος τῆς Γελλοῦς Βηματοῦ, ἀναγράφει τὸ Βρ. Βαταξία, ἀντὶ τοῦ γ΄ Παταξαρία, τοῦ δ΄ Ἀρματὸ καὶ τοῦ ιε΄ Σεληγητό, ὑπάρχουν ἐν τῷ Βρ. ἀντιστοίχως Βασκανία, Ὀνομάκρα καὶ Σελήγη. 2) Μετὰ τὸ παρὰ Ἰωαννίδη τέλος οὐδέποτε εἰς τὸν αἰῶνα ἀκολουθεῖ ἐν τῷ Βρ. ἀλλὰ φεῦξομαι ἀπ' αὐτοῦ μίλια 15 πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἀμήν, ὡς καὶ ἐν τῷ χειρ. Θολ. Μετὰ ταῦτα τὸ κείμενον Βρ. συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

Κατερχόμενος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ θεωρεῖ τὴν μιὰν Γαλλοῦ εἰς τὴν μητέρα τῶν παθημάτων μου κατέρχονται τὰ δαιμόνια καὶ πίπτουσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶδεν αὐτήν ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ, καὶ λέγει εἰς αὐτήν, ποῦ πορεύεσαι; εἶπέ μου τὴν ἀλήθειαν ὅτι θέλουσι δώσειν εἰς κρίσιν. Τότε ἡ μιὰρά,

λέγει πρὸς αὐτόν, μὴ κακῶς ἀπολέσης με, Ἄρχιστράτηγε, καὶ λέγω σοι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀβυζοῦ, ἀπὸ τὰ ἐβδομήκοντα δύο ἡμῖσιν παθήματα τῶν ἀνθρώπων κατέχω καὶ ἀπέρχομαι εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ὡς ὄφις, καὶ ὡς δράκων, ὡς ἐρπετὸν τετράποδον, καὶ μεταμορφοῦμαι ὡς θέλω, ἐγὼ πίνω τὸ γάλα τῶν γυναικῶν καὶ ἀποφρῦσσουν οἱ μαστοὶ αὐτῶν, ἐγὼ ψήνω καὶ μαραίνω καὶ θολαίνω τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁμοίως καὶ ἐν τῇ κοίτῃ αὐτῶν ξυπνῶ αὐτὰ καὶ πηδῶ...¹.

*

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν κειμένων τῶν ἔξορκισμῶν καθίσταται, νομίζω, φανερόν ὅτι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, καὶ οἱ ἰδικοί μου προῆλθον ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς Χοζοβιωτίσης. Οἱ κατὰ καιροὺς χρησιμοποιήσαντες τοὺς ἔξορκισμοὺς τούτους ἱερεῖς ἐπήνεγκον εἰς αὐτοὺς οὐχὶ ἀξίας λόγου προσθήκας, προσηροσμένας, ὡς φαίνεται, καὶ πρὸς τὰς περιπτώσεις, καθ' ὅσας ἀνεγινώσκοντο.

Πότε χρονολογοῦνται τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ τις. Ἐνδεικτικὸν τῆς παλαιότητος αὐτῶν εἶναι πάντως τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωαννίδης ἤδη πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν τὰ χαρακτηρίζει ὡς ἀρχαῖα. Οἱ τοιοῦτοι κατὰ τῆς Γελλοῦς ἔξορκισμοὶ εἶναι, ὡς γνωστόν, παλαιοί, διασωθέντες μέχρις ἡμῶν ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων². Καὶ εἰς τοὺς παρατεθέντας ἔξορκισμοὺς ἡ Γελλὸς παριστᾶται ὡς παιδοπνίκτρια ἢ ὡς βλάπτουσα γενικώτερον τὰς λεχωίδας δαίμων, αἱ τοιαῦται δὲ περὶ αὐτῆς δοξασίαι εἶναι καὶ αἱ συνηθέστεραι παρὰ τῷ λαῷ³. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω Γ' ἔξορκισμὸν (σ. 44) τὴν Γελλὸν διώκουν οἱ ἀδελφοὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς βλαβείσης Μελιτινῆς Ἁγιοὶ «Σισινιανὸς καὶ Σισίνιος καὶ Σισινίδωρος», οἵτινες μὲ παρηλλαγμένα πως ἐνίοτε ὀνόματα εἶναι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ὁμοίων ἔξορκισμῶν γνωστοί. Ὁ Εὐλόγιος

¹ Τὸ κείμενον ἑλλιπὲς μὴ δυνηθέντος τοῦ ἱερέως νὰ ἀνεύρῃ τὰ λοιπὰ φύλλα τοῦ χειρογράφου. Τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα ἀπαντᾷ παρηλλαγμένον τόσον παρὰ Ἰωαννίδην (ἀνωτ. σ. 41-42), ὅσον καὶ ἐν τῷ Θεολ. (ἀνωτ. σ. 46).

² Παλαιότερα παραδόσεις περὶ τοῦ δαίμονος τῆς Γελλοῦς παρὰ Σαπφοῖ (ἀπόσπ. Diehl 104). «Εὐχὴν τῆς Γελλοῦς» ἦτοι ἔξορκισμὸν ὅμοιον πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐρίσκομεν τὸ πρῶτον παρὰ *Μιχαὴλ Ψελλῶ* (ἰδὲ *Κ. Σάθα*, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Ε', ἐν Ἀθήναις 1876, σ. 573-575) καὶ εἰς μεταγενεστέρους κώδικας. Ἰδὲ *Γ. Κ. Σπυριδάκη*, Ἐξορκισμοὶ καὶ μαγικοὶ κατάδεσμοὶ ἐκ Κρητικῶν χειρογράφων, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, ἔτ. 3-4 (1941-42), ἐν Ἀθήναις 1951, σ. 61-62 καὶ 69-72, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία, ἢ πρόσθετος: Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. Α' (1904), σ. 506 καὶ *Δ. Β. Οἰκονομίδου*, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 8 (1953-54), ἐν Ἀθήναις 1957, σ. 19-23: Διὰ τὰς βυζαντινάς περὶ Γελλοῦς δοξασίας ἰδὲ *Φαίδ. Κουκουλέ*, Β.Β.Π., τόμ. ΑΙΙ, 1948, σ. 253-254 καὶ τόμ. Δ', 1951, σ. 34.

³ Ἰδὲ *Γ. Κ. Σπυριδάκη*, ἔνθ' ἀν., σ. 71.

Κουρίλας, νομίζων, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πολυωνυμίας ἑνὸς μόνον Ἁγίου, τοῦ Ἁγίου Σισινίου, ἀναζητεῖ συσχετισμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἁγιον Γεώργιον, ἐπειδὴ τὸ συναξάριον τοῦ Σισινίου, ἀνατολικῆς μᾶλλον προελεύσεως, ἔχει, ὡς διατείνεται, ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ θαῦμα τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου¹.

Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐπεισόδια, καθ' ἃ οἱ διώκται τῆς Γελλοῦς Ἁγιοὶ καταρῶνται μὲν τὴν πτελέαν, διότι ἐρωτηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν περὶ τῆς διωκομένης Γελλοῦς ἀπήντησε ψευδῶς εἰς αὐτούς, δίδουν δ' εὐχὰς εἰς τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν βάτον ἀκριβῶς διὰ τὸν ἀντίθετον λόγον. Ταῦτα ἀπαντοῦν ὁμοίως καὶ ἐν Ναξιακῷ ἐξορκισμῷ τῆς Γελλοῦς, δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ Δ. Β. Οἰκονομίδου².

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τύπου εὐρύτερον γνωστῶν παρὰ τῷ λαῷ περὶ φυτῶν (ἢ καὶ περὶ ζώων) παραδόσεων. Περὶ τῆς πτελέας συγκεκριμένως δὲν γνωρίζω σχετικὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Εἶναι ὅμως γνωστὸν συναφῶς, ὅτι ποικίλαι ιδιότητες πολλῶν φυτῶν ὀφείλονται εἰς κατ' αὐτῶν ἀρὰν καὶ δὴ καὶ ὑπὸ ὁμοίας ὡς ἄνω συνθήκας. Οὕτω κατὰ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις ὁ Χριστὸς ἐκφέρει ἀρὰς κατὰ τῆς δάφνης καὶ τῶν λουμπίνων, διότι ἠρνήθησαν νὰ κρύψουν τοῦτον διωκόμενον ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Ὁμοίως καταρᾶται ἡ Παναγία ἐν τῷ φερομένῳ ὡς μοιρολογίῳ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τὴν δάφνην ἢ τὴν λουμπουναριὰν ἢ τὴν κληματαριὰν, ἐξ οὗ καὶ αἱ κακαὶ τῶν φυτῶν τούτων ιδιότητες, τὸ θέμα δὲ τοῦτο ὑπὸ διάφορον ὅμως οἰκονομίαν δὲν εἶναι ἄγνωστον καὶ εἰς τὰ δημόδια ἔξματα τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενῆ³. Περὶ τῆς ἐλαίας καὶ τῆς βάτου ἀναφέρουν αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, ὅτι εἶναι εὐλογημένοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ καὶ τῆς Παναγίας καὶ ὡς ἐκ τούτου παραμένουν ἀειθαλεῖς ἢ φυτρῶνουν εὐκόλως κτῴ. εἴτε διότι ἔκρυσαν τὸν Χριστὸν διωκόμενον ὁμοίως ὑπὸ τῶν Ἑβραίων⁴ εἴτε δι' ἄλλους λόγους⁵.

Αἱ περὶ Γελλοῦς τέλος σημεριναὶ ἀντιλήψεις τῶν Ἀμοργίνων δὲν ἔχουν ὅπως δὴποτε διαμορφωθῆ ἑρήμην τῶν παρατεθέντων ἐξορκισμῶν, καὶ τοῦτο, διότι οἱ

¹ Ἰδὲ *Εὐλόγιον Κουρίλα*, Ὁ καθολικὸς Ἁγιος Γεώργιος ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ καὶ Λαογραφίᾳ, δημώδης τύπος ἐν Θράκῃ, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. Θεσ., τόμ. 22 (1957), σ. 39 - 51.

² Δ. Β. Οἰκονομίδης, Ἀπεραθίτικα λαογραφικὰ σύμμεικτα, τευχ. Α'. Ἀθήναι 1940, σ. 67 - 68.

³ Ἰδὲ περὶ τούτων Στεφ. Δ. Ἡμέλλον, Δημώδεις παραδόσεις ἐκ Νάξου, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 11/12(1958 - 59), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 218 - 220, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία. Ἰδὲ καὶ Δ. Α. χειρ. ἀρ. 1161B', σ. 136.

⁴ Δ. Α. χειρ. ἀρ. 1141, σ. 143, Σινώπη (Μαρία Λιουδάκη, 1938), ἀρ. 1381Α', σ. 23, Ἁγιος Γεώργιος Λασιθίου (Μαρία Λιουδάκη, 1939), ἀρ. 124, σ. 68 (ἐκ Καρπενησίου).

⁵ Ἰδὲ Δημ. Λουκοπούλου, Νεοελληνικὴ μυθολογία. Ζῶνα φυτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 192 - 193.

τελευταῖοι ἦσαν, φαίνεται, παλαιότερον εἰς εὐρεΐαν χοῆσιν. Ὑπάρχει ἐνταῦθα ἡ πίστις ὅτι «οἱ Γαλλοῦδες εἶναι σὰν φαντάσματα ποῦ πετοῦν εἰς τὸν ἀέρα τὴν νύχτα» (Λ.Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 157, 158). Ἡ βλαπτικὴ τῶν δύνამις ἔχει ὡς στόχον ὄχι μόνον τὰ νήπια¹ ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλης γενικώτερον ἡλικίας ἄτομα (χειρ. σ. 82 - 83, 149). Ἐνταῦθα πιστεύεται ἔτι ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι «Γαλλοῦδες». «Ἐδῶ εἶχαμε μὰ Γαλλοῦ κ' ἦτανε δημαρχοπούλα», μὲ διεβεβαίωσαν (χειρ. σ. 157). Ἡ τοιαύτη Γαλλοῦ λέγεται «γιορτοκάμωμα, γιατί γεννιέται τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων κ' εἶναι ἐνάτιες οἱ ἡμέρες αὐτές. Αὐτὰ τὰ παιδιά σπέρνονται τὴν ἡμέρα τοῦ Ἐδαγγελισμοῦ. Πρέπει τρεῖς μέρες μπροστὰ νὰ προσέχης καὶ τρεῖς μέρες πίσω» (χειρ. σ. 149). Περαιτέρω πιστεύεται ὅτι «Γαλλοῦδες» εἶναι οἱ γεννώμενοι «τὴν ἡμέρα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, τὴν προπαραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Ὅτι παιδι γεννηθῆ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ματιάζει καὶ λέγεται Γαλλοῦ. Τὸ θεωροῦν ὅτι ἔχει κακὸ πνεῦμα καὶ βλάπτει ὄχι μόνον τὰ παιδιά ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγάλους. Λένε: μού τὸ γαλλούγιασε τὸ παιδι ποῦ τό 'δε»² (χειρ. σ. 82 - 83). Κατ' ἄλλην ἐξ ἄλλου ἐκδοχὴν (ἐν προκειμένῳ ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν σημεῖωμα εὐρισκόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1685Α' χειρ. τοῦ Λαογρ. Ἄρχ., συλλ. Ἰωαννίδου) οἱ κατὰ τὰ Χριστοῦγεννα γεννώμενοι ἄρρενες εἶναι Καλικάντζαροι, τὰ δὲ θήγλεα Γαλλοῦδες. «Καὶ ὁ μὲν Καλικάντζαρος ἀσθενεῖ κατὰ πᾶσαν ἑορτήν, καὶ νομίζουν ὅτι τὸν ρίπτουν εἰς λίμνας μὲ ψυχρὰ νερά, ἡ δὲ Γαλλοῦ ματιάζει, βασκάνει καὶ στριγλώνει». Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων προλήψεων προῆλθε καὶ ἡ γνωστὴ ἐνταῦθα παροιμιώδης φράσις: «Ἄμα γεννηθῆ ὁ Χριστός, ὄγιοις θέλει ἄς τ' ἀκλουθῆ» ἤτοι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γεννῶνται παιδιά, διότι προφανῶς συνελήφθησαν μετ' ἐκεῖνον.

¹ Ὅμοια πίστις καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς παρ' οἷς τὰ καθ' οἷον ὅποτε τρόπον ὑπὸ τοῦ δαιμονίου βλαπτόμενα νεογέννητα παιδιά ἐκαλοῦντο Γιλλόβρωτα. (Ἰδὲ Μ. Ψελλὸν παρὰ Κ. Σάθα, ἐνθ' ἄν., σ. 573 καὶ *Φαίδωνος Κογκουλέ*, Β.Β.Π. τόμ. ΑΙΙ, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 253 - 254, ἐνθα καὶ γενικώτεροι περὶ Γελλοῦς τῶν Βυζαντινῶν ἀντιλήψεις).

² Ὁ ὡς ἄνω ἐξορκισμὸς Β' ἀνεγιγνώσκετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς παιδίον «ποῦ εἶχε πυρετὸν καὶ τὰ μάτια του γυαλίζανε ἢ ὅταν ἦτο ἀρρωστημένο ἀπὸ βασκανία» (χειρ. σ. 445). Ἐξ ἄλλου πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βλαπτικῆς ἐπιρροίας τῆς Γελλοῦς προβαίνουν εἰς τὰς ἐξῆς μαγικὰς ἐνεργείας, κατὰ διήγησιν πληροφορητρίας μου ἐκ Θολαρίων.

«Ἡ γιαγιά μου εἶχε ἓνα κοριτσάκι ἐφτά χρονῶ κ' ἦτο ἀρρωστο. Λοιπὸν ἐφώνηξε τὶς Καλὲς κυράδες καὶ τῶν εἶπε: γιὰ ἐλάτε νὰ μοῦ πῆτε, τί ἔχει τὸ κοριτσάκι κ' εἶναι ἀρρωστο. Καὶ τῆς λένε οἱ φιλανάδες τῆς, ὅτι τὸ κοριτσάκι ἔχει Γαλλοῦ καὶ νὰ τοῦ τὴ διαβάσετε τρεῖς Παρασκευάδες.

Παίρνομε σταχτὴ καὶ τὴν зоσκινίζομε ἐννιά φορὲς. Τὴ ζυμώνομε μὲ τὸ ξίδι (κατὰ τὴν αὐτὴν πληροφορητρίαν «πάει τοῦ ξιδιοῦ ἢ μυρωδιὰ μέσ' στῆς Γαλλοῦς τὰ ρτούνια καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ (χειρ. σ. 149)), καὶ μὲ τὸ πιάτο ἀπὸ πίσω ἄλλος βάζει ξίδι καὶ γδύνομε

Αί τοιαῦται ὁμως περὶ τῶν κατὰ τὰ Χριστούγεννα γεννωμένων παιδίων ἀντιλήψεις εἶναι, ὡς γνωστόν, εὐρύτερον παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ διαδεδομένα.

Οὕτω πολλαχοῦ πιστεύεται, ὅτι τὰ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενα παιδιά εἶναι «γιορτοπιάσματα» καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίστανται εὐκόλως θύματα τῶν βλαπτικῶν δαιμόνων τοῦ Δωδεκαημέρου, τῶν γνωστῶν Καλικαντζάρων. Πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐπὶ τὰ παιδιά βλαπτικῆς ἐνεργείας τῶν Καλικαντζάρων κατέφευγον πολλαχοῦ προληπτικῶς εἰς ποικίλας ὁμοίως μαγικὰς πράξεις¹.

R É S U M É

Exorcismes de Gello d'après des manuscrits d'Amorgos

par Steph. D. Imellos

L'auteur publie cinq exorcismes de Gello, dont les trois premiers ont été copiés sur des manuscrits de l'ancien couvent d'Hozoviotissa dans l'île d'Amorgos, il y a cent ans environ, et se trouvent actuellement aux Archives de Folklore de l'Académie d'Athènes sub no 1684B et les deux

τὸ παιδάκι καὶ τὸ τρίβομε σ' ὄλο του τὸ σῶμα. Στ' αὐτιά, στὸ λαιμό, στὰ ρουθούνια. Κατόπι τὸ κόβομε λίγο λίγο καὶ βρισκομε τὶς τρίχες. Ἄν ἔχη Γιαλλού, θὰ βρεθοῦν τρίχες τοῦ σκύλου, τοῦ γάτη, ἄσπρες, κόκκινες, ψαρές. Κάβομε πρῶτα στὸ φῶς τὶς τρίχες (στὸ λύχνο) καὶ μετὰ θὰ βάλωμε φωτιά μπροστά στὴν πόρτα καὶ θὰ κάωμε ἐννιά κομμάτια τῆ σταχτῆ καὶ θὰ τὴν βάλωμε στὴ φωτιά. Εἶναι δυὸ γυναῖκες. Μιά λέει: Τί κάβγεις αὐτοῦ; Ἄπαντᾶ ἢ ἄλλη:

Κάβγω τοῦ παιδιοῦ σου τῆ Γιαλλού,
τὴν κακιά πνιοπαιδοῦ.

Αὐτὸ τρεῖς Παρασκευάδες. Τελευταία Παρασκευῆ θὰ πάρης τὸν παπᾶ νὰ τοῦ τῆ διαβάση μὲ τὸ γαλλουδοχάρτι (τὸ ἔχαν οἱ παλιοὶ παπαδες). Μετὰ τῆ σταχτῆ θὰ τῆ σβήσωμε μὲ ξίδι καὶ θὰ τὴν πάρωμε νὰ τὴν πάμε μακρυνά, νὰ μὴν περνᾶ τὸ παιδί ἀπὸ κεῖ.

Ὅταν εἶναι πολυκαιρισμένη καὶ δὲν γιαινῆ, θὰ πᾶς νὰ φέρῃς χοχλῖδια ἀπὸ τὸ γιालό. Οὔτε ἅμα πᾶς ἀπὸ κεῖ, οὔτε ἅμα θὰ ὄρτης... (ἐγὼ πῆα καὶ τὰ ἔφερα καὶ στὸν Γιώργη καὶ τὸν Γιάννη). Ἔχεις μιά κανάτα μὲ ξίδι δυνατὸ καὶ τὰ βάλλεις μέσα. Θὰ ἀνάψῃς μιά φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα καὶ θὰ τὰ βάλῃς ἀπάνω, ἅμα σουρουπώση καὶ θὰ κάτσουνε τρεῖς τέσσερες νὰ φυλάουνε. Τὸ κανάτι τὸ σκεπάζουνε μὲ παννί. Μηδὲ νὰ ἔβγῃς μηδὲ νὰ μπῆς, ἂν δὲν πάρουν τὸ κανάτι. Ἡ πόρτα πρέπει νὰ ἔναι κλειστή. Τὸ βράζουνε ἴσαμε τὰ μεσάνυχτα. Τὰ μεσάνυχτα τὸ παίρνουν καὶ φεύγουν. Βέβαια εἶναι καὶ οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ. Πᾶνε καὶ τὸ πετοῦν σὲ μιά ρεματιά. Ἐγὼ πῆγα κ' ἔφερα ἐννιά χοχλῖδια. Ἦλεα ἐννιά πιστεύους κ' ἔφερα ἐννιά χοχλῖδια. Ὅποιος κὶ ἂν ἀπάντηξε, δὲν τοῦ μίλησα. Πάει καθενεὶς στὸ σπίτι του καὶ τελειώνει ἢ ὑπόθεο» (χειρ. σ. 147 - 149).

¹ Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 1281 - 1283, Κ. Α. Ρωμαίων, Μικρὰ μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 278 καὶ Γ. Α. Μέγα, Ζητήματα Ἑλλ. Λαογραφίας, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., ἔτ. 5ον καὶ 6ον (1943-44), σ. 115 (= ἀνάτ. τευχ. Γ', σ. 35).

dermiers par l'auteur lui-même sur les cahiers de deux prêtres, au cours de sa mission folklorique pendant l'été 1963.

Ces exorcismes concernent le démon Gello, qui est mentionné déjà dans l'antiquité par Sapho (fragm. Diehl 104), et qui était très connu des auteurs byzantins. On trouve des exorcismes du même type chez Michel Psellos (voir plus haut, p. 48). Commentant les cinq exorcismes publiés ici, l'auteur remarque que le IVème et le Vème ont été copiés sur les mêmes manuscrits du couvent d'Hozoviotissa que les trois premiers, mais que les prêtres qui les ont utilisés y ont fait quelques ajouts, de peu d'importance.

Dans le IIIème exorcisme, les Saints qui poursuivent Gello profèrent des malédictions contre l'orme, qui leur a menti, et bénissent l'olivier et le buisson qui leur ont dit la vérité. A la suite de ces malédictions et de ces bénédictions, ces arbres acquièrent de bonnes ou de mauvaises propriétés. Ces épisodes, remarque l'auteur, sont largement connus du peuple hellénique, sous forme de légendes concernant les plantes et les animaux.

Enfin se référant aux croyances actuelles des habitants d'Amorgos il soutient que celles-ci sont formées entre autres sous l'influence des exorcismes dont les textes sont publiés dans cette étude.